

Биылғы сәуірдің 12-сінде Жер атты алып планетаның тұрғыны – адамзат баласының жүлдөздө аспанның жондарына алғаш рет жол ашқанына тұра 46 жыл толды. Соңа 1961 жылдың 12 сәуірі күні таңтертең Байқоңыр айлағынан зеңгірлі көктің зереніне көтерілген

Кеңес Одағының "Восток" кораблі ғарышқа жасалған сапардың көшбасысы болды. Осы ғарыш кемесінің "тізінін үстеган" ғаламшардың бірінші космонавты Юрий Гагарин бар-жоғы 108 минуттің ішінде жұмыр Жердің аумағын айналғанда бір рет үшін өтіп, касиетті қара топыраққа қайта оралды.

Бізге сол күндерден жеткен мәліметтерге қарағанда, соңғы сөттерге дейін кімнің тұңғыш ғарышкер атанатыны анықтала қоймаған. Басында космонавтардың бірінші отряды іріктелген кезде оның күрамына жиырма үшкіш енгізіліп. Бұлар мінез-құлықтары әр түрлі, шеберліктері үқас жігіттер екен. Сонымен қатар, бұлардың тағы бір үқастығы, бірінші бойлары алса болып шықкан. Өйткені, космонавт отыратын "шариктің" іші тар келгендіктен, Жұлдызды қалашықтың бас конструкторы Сергей Королев таңдау кезінде соынды параметр үсінілті. Ақиқатын айтқанда, бұл алғашқы корабль ғарышқа адам үшін өтінішті. АҚШ-қа дейін жете алатын термоядролық заряд тасуға арналып жасалса керек.

Ал шешуші шақ жеткенде үшуга үміттілердің саны алтауга дейін қыскарады. Міне, осы алтыншыңдың ішінен кімнің бағы жанатыны алдын ала ешкіз білмеген. Бұл тұрасында анызға бергісіз алып-кашпа әңгімелер көп. Сонын бірі мынадай. Үшу сапары таяу қалған күндері Сергей Королев ғарышкер болуға үміткерлерден космос кораблінің бортына жедел көтерілуді өтінеді. Қөпшен бірге ішке үшік үмтілған Юрий Гагарин өз кезегі келгендеге, аяқ киімін шешіп, қолына үстап, корабль есігінен аттайды. Атақты

конструкторды соңда 27 жастағы жас жігіттің мына өрекеті қатты таберініп жіберіпті.

Біз-діңші, бұл тәмсілдердегі киял

**Серік ПІРНАЗАР,
"Егемен Қазақстан".**

дүниесінің реңкі басымырак сияқты. Ал тағы бір ақпарат көздері мынадай мағлұматты алға тартады. Журналист Владимир Губаревтің жазуынша, академик С. Королев мұхиттың аргы жағалаудың бәсекелес елдің алдын орау мақсатында сапар сағатын асқытыған. Ол космосқа жер серігін өлемде бірінші болып аттандырып улгерген америкалықтардан осылайша "кек кайтармакшы" болған. Ал ғарыш көгіне көтерілтін үшқыштың есімі олар тікелей космодром басында бас қосқан Мемлекеттік комиссияның мәжілісі кезінде анықталыпты. Мұнда екі фамилия ғана ауызға алынған. Сейтіп, мәртебелі мәжіліс Юрий Гагаринді – негізі, Герман Титовты қосалып пилот етіп бекіткен. Мұның соңғысының атауы кейін барып "дублер" болып езгерілген.

Жұмыр басты пенденін ғарыш көгіне бірінші көтерілу мерзімін Америка жағы өз еріктірінен тыс белгілеп койған көрінеді. Бұлай болатыны, АҚШ-тың НАСА агенттігі өзінен астронавттар отрядынан Алан Шепард деген сиңақшы-үшқыштың 20 сәуірде "ғарышқа сектіріс" жасайтыны жайлы күн бұрын жананға жар салып жіберілті. Содан кейін С. Королевке "Востокты" осы белгілінген межеден тым болмаса бірнеше күн бұрын үшірып жіберуден басқа амал қалмапты. Сол тұста күнтізбеті 11-17 сәуір аралығындағы күндер ғана "бос" тұрған сыйылты. Ақырында комиссия 12 сәуірде тоқтам жасаған...

Қазіргі күндері бірінші космонавтың өзінен бірге аспанға алып үшқан күпия пакет тұралы да көп айтыла бермейді. Сол пакеттің ішіндегі қағаздың бетіне "25" деген сан жазылған. Бұл "Восток" кораблінің қолмен басқару жүйесін іске косудың шифры екен. Алайда, үшу сапары автоматика нұсқасымен жүргілгендіктен, Юрий Гагариннің басқару тізгінің колға алуының қажеттілігі тұмажан. Былайынша, ол бұл жорықта бакылаушы ретінде барып қайткан. Дегенмен, автоматика істен шықкан жағдайда ғарышкер билікті өз қолына алуға тиісті болған. Сол тұста ол арнағы конвертті ашып, "25" цифрын теріп, корабльді Жерге қолмен қондыруға кіріспек екен.

Осы жерде, ен алдымен, бұл саның үшқанға дейін неге құпия үсталғаны ойға орала береді. Сейтік, мына сақтандыру шарасы көзіндең сөтте ақыл-есінен айырылып қалады деген болжамнан туысты. Психологтар мен дерігерлердің бұл тұжырымды соншалықты сенімді жеткізген сондай, өншійнде анау-мына сөзегерін илана бермейтін Сергей Королевтің өзі ақырында үзыздай үйін қалыпты. Сондықтан космосқа көтеріліп алған космонавтың ақыл-өйдан ауытқын, корабльді өзі діттеген жаққа алғашпауы үшін басқару пультіне тоқсаяу (блокировка) қойылған. Егер ғарышкер есін жогалтпап болса, конвертті бірден ашып, көрсетілген санды тереде деп есептеген.

Әйгілі сапардың алдында Кеңес Одағының басты ақпарат агенттігі – ТАСС адамның космосқа тұңғыш рет үшүн тұрасындағы хабардың үш түрлі мазмұндары нұсқаларын алдын ала дайындаған көйған екен. Бұлардың біріншісі сапардың сөтті аяқталғаны тұралы салттанаты рөуіштегі жолдардан құралса, екіншісі корабльдің орбитадан құралса, алайда, тайга мен мұхиттың бір

пұштағына құлаганын паш етеді. Ал үшінші хабар бірінші ғарышкердің атаптатыны анықтала қоймаған. Басында космонавтардың бірінші отряды іріктелген кезде оның күрамына жиырма үшкіш енгізіліп. Бұлар мінез-құлықтары әр түрлі, шеберліктері үқас жігіттер екен. Сонымен қатар, бұлардың тағы бір үқастығы, бірінші бойлары алса болып шыққан. Өйткені, космонавттың "шариктің" іші тар келгендіктен, Жұлдызды қалашықтың бас конструкторы Сергей Королев таңдау кезінде соынды параметр үсінілті. Ақиқатын айтқанда, бұл алғашқы корабль ғарышқа адам үшін өтінішті. АҚШ-қа дейін жете алатын термоядролық заряд тасуға арналып жасалса керек.

Ал шешуші шақ жеткенде үшуга үміттілердің саны алтауга дейін қыскарады. Міне, осы алтыншыңдың ішінен кімнің бағы жанатыны алдын ала ешкіз білмеген. Бұл тұрасында анызға бергісіз алып-кашпа әңгімелер көп. Сонын бірі мынадай. Үшу сапары таяу қалған күндері Сергей Королев ғарышкер болуға үміткерлерден космос кораблінің бортына жедел көтерілуді өтінеді. Қөпшен бірге ішке үшік үмтілған Юрий Гагарин өз кезегі келгендеге, аяқ киімін шешіп, қолына үстап, корабль есігінен аттайды. Атақты

конструкторды соңда 27 жастағы жас жігіттің мына өрекеті қатты таберініп жіберіпті.

Бұдан

Бұдан